

KNIHOVNA 2.0 TEORETICKY A PRAKTICKY

Eva Marvanová, Národní knihovna ČR

1. Poznámky k terminologii

V souvislosti s Webem 2.0 a Knihovnou 2.0 se objevilo velké množství nových termínů, které potřebujeme objasnit a hledáme jejich definice. Znamená to pro nás hledání, často v online encyklopedii Wikipedie. Zde nalezneme vysvětlení a popis mnoha termínů, ale Wikipedii si vytvářejí sami uživatelé, což může být určitým rizikem, mohou se objevit neúplné informace, neznáme autory hesel.

Pro vyhledání knihovnických termínů slouží **TDKIV – Česká terminologická databáze z oblasti knihovnictví a informační vědy**. V databázi TDKIV na rozdíl od Wikipedie jsou uvedeni autoři hesel, zdroje výkladu a hesla schvaluje redakční rada.

Forma TDKIV se vyvíjí a chce být otevřena pro komentáře a názory uživatelů. Nyní mohou uživatelé navrhnout drobné či větší úpravy ke zpracovaným termínům i nové termíny určené ke zpracování. Obě funkce je možné využívat jak v oficiální, tak v pracovní databázi. Není nutné zadávat žádné heslo, pro identifikaci je určena e-mailová adresa. E-mailovou adresu bude používat pouze správce databáze, a to výhradně ke komunikaci s uživatelem.

Funkce je přístupná na www stránkách databáze vždy při zobrazení odborného termínu. V menu umístěném v horní liště se nacházejí odkazy „Editovat záznam“ a „Nový záznam“. Kliknutím na odkaz se otevře formulář s určitými poli vhodnými k vyplnění. Uživatel může vyplnit celý formulář, nebo pouze některá pole podle svého uvážení. Mezi povinná pole patří e-mailová adresa a poznámka. Po vyplnění stačí kliknout na odkaz OK a správce databáze dostane vyplněný formulář. Vhodné připomínky správce databáze zpracuje. Až po zpracování správcem a schválení redakční radou se objeví v záznamu konkrétního hesla. Návrhy hesel ani poznámky k heslům se nepovažují za díla ve smyslu autorského zákona.

Existují čtyři možnosti pro posílání připomínek:

1. **Oficiální databáze** (obsahuje pouze kompletně zpracované termíny a v malé míře termíny autorsky zpracované, avšak neschválené redakční radou):
 - a) odkaz **Editovat záznam** – zde může uživatel napsat pouze svou poznámku ke zpracovanému odbornému termínu

- b) odkaz **Nový záznam** – uživatelé mohou navrhnout nové odborné termíny i s jejich jazykovým ekvivalentem (tj. synonyma termínu, antonyma, zkratky, akronymy, nebo plné znění termínu, termíny přejaté z cizích jazyků, nebo domácí tvary, pravopisné dublety), anglickým ekvivalentem, vysvětlením významu termínu, návrhy se doplňují poznámkou k novému termínu
- 2. **Pracovní databáze** (obsahuje navíc ve srovnání s oficiální verzí databáze nově zapsané termíny, o jejichž zařazení do TDKIV ještě nebylo rozhodnuto, termíny zpracované v různých fázích, termíny vyřazené z TDKIV; do pracovní databáze se uživatelé dostanou přes odkaz Vstup do pracovní báze vpravo nahoře):
 - a) odkaz **Editovat záznam** – zde mohou uživatelé upravovat termín pomocí vybraných polí: jazykový ekvivalent, anglický ekvivalent, vysvětlení významu termínu, poznámka uživatele
 - b) odkaz **Nový záznam** – stejné jako v oficiální databázi, návrh nového termínu mohou uživatelé doplnit o jeho jazykový ekvivalent, anglický ekvivalent, vysvětlení a svou poznámku.

1.1. *Knihovna 2.0*

V čem je odlišná Knihovna 2.0? Knihovna 2.0 umožňuje zapojení uživatelů do tvorby obsahu webu, vytváření obsahů prostřednictvím wiki softwarů, sdílení zdrojů (Flickr, YouTube), blogování, tagování.

Popis některých technologií, které mohou využívat Knihovny 2.0.

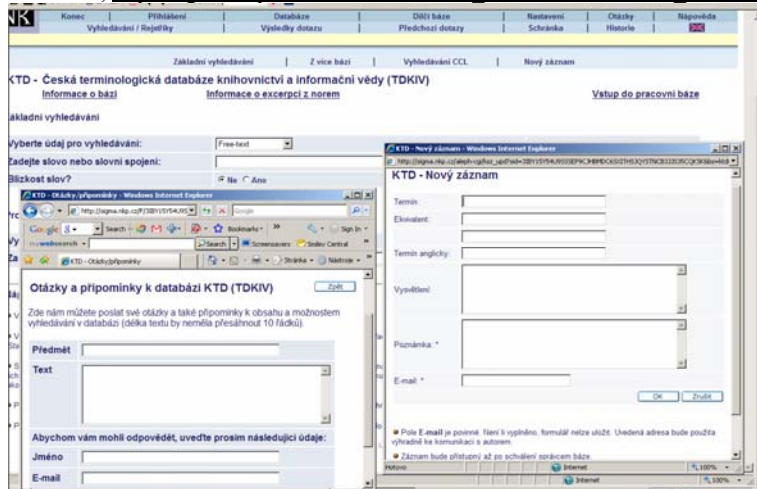
Weblogy můžeme definovat jako internetové osobní deníky a jsou jedním z hlavních nástrojů, umožňujícím podílet se na spoluprábě webu. Samozřejmě ne všechny weblogy jsou kvalitní, ale blogovací systémy nabízejí prostor pro vyjádření názoru téměř komukoliv a zpravidla mají uživatelsky příjemné a jednoduché rozhraní.

V **Social bookmarkingu** jde o vzájemné sdílení zajímavých odkazů (např. článků, videí atd.) na internetu. Jak social bookmarking funguje? K tomuto účelu slouží specializované servery, u nás například [linkuj.cz](#), či [jagg.cz](#), zahraniční [del.icio.us](#), které umožní daný článek zalinkovat, a tím jej sdílet s ostatními uživateli.

Tagy slouží k označování internetového obsahu přímo uživateli, a jsou tedy velmi důležitou složkou spoluvytváření obsahu internetu. Tagy jsou jednoduchá slova, kterými mohou uživatelé popisovat různý webový obsah. Server [del.icio.us](#) funguje rovněž jako úschovna odkazů a registrovaný uživatel má možnost ukládat si své oblíbené odkazy, kterým přiřadí různé tagy (slovní popis). Odkazy, které si uloží nejvíce uživatelů, se pak posouvají v žebříčku popularity výše, a jsou tak viditelnější, než ty méně populární.

Tag cloud je jedním z užitečných navigačních prvků, který vytváří (ovlivňuje) přímo uživatelé. Jde o seznam odkazů umístěných na jedné stránce, přičemž každý z nich může být zobrazen jinou velikostí fontu. Velikost fontu u jednotlivých odkazů může být ovlivněna například množstvím materiálů, na které link odkazuje, nebo přímo popularitou jednotlivých odkazů.

Obrázek č. 1, http://sigma.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=ktd

SearchCloud.net

<http://searchcloud.net/>

Pomocí **Search Cloud** net můžeme sami přidávat prostřednictvím pěti velikostí fontů „váhu“ a důležitost každému slovu, termínům, které vyhledáváme a podle našeho nastavení se vyhledávají relevantní odkazy.

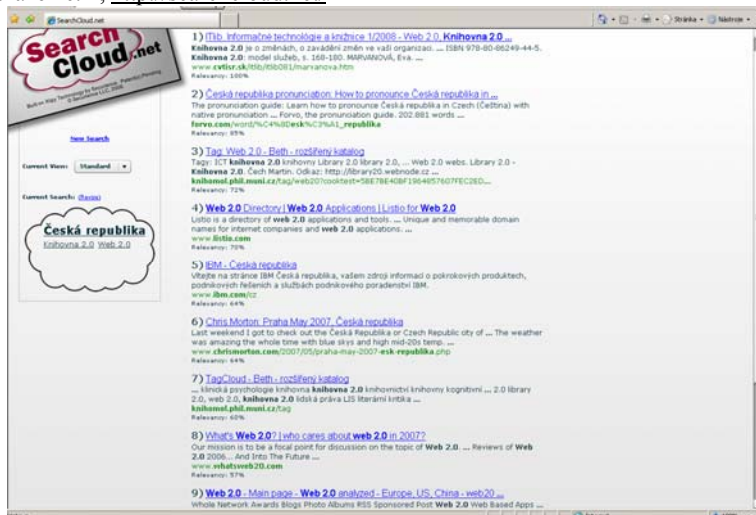
Search Cloudlet, který zpřesňuje vyhledávání je možno nainstalovat do prohlížeče Firefox (<http://www.getcloudlet.com/>).

Seznam webových stránek, umožňujících tagování

- BlinkList (www.blinklist.com/)
- delicious (delicious.com/)
- citeulike (www.citeulike.org/)
- connotea (www.connotea.org/)
- Flickr (www.flickr.com/)
- Furl (www.furl.net/)
- Scuttle (sourceforge.net/projects/scuttle)
- Simpy (www.simpy.com/)

- Spurl.net (www.spurl.net/)
- Yahoo!'s MyWeb (myweb.yahoo.com/)
- LibraryThing (www.librarything.com/)
- Tagzania (www.tagzania.com/)
- Technorati (technorati.com/)
- YouTube (www.youtube.com/)

Obrázek č. 2, <http://searchcloud.net/>

Wiki software (http://en.wikipedia.org/wiki/Wiki_software)

Wiki je označení webů (hypertextových dokumentů), které umožňují uživatelům přidávat, měnit obsah. Za Wiki se považuje software, který umožňuje takovéto weby vytvářet (**Wiki software**). Ke konci 20. století se začínají objevovat myšlenky na vytvoření veřejných znalostníchází založených na systému Wiki, což nakonec vedlo ke spuštění Otevřené encyklopedie **Wikipedie** (<http://www.wikipedia.org/>) (leden 2001).

Termíny Web 2.0 a Knihovna 2.0 spolu velmi úzce souvisí. Jedním z nejdůležitějších prvků Library 2.0 je zapojení uživatelů do vytváření a implementace služeb knihovny, k čemuž se dají dobře využít technologie Webu 2.0.

Potřeby uživatelů se neustále mění, a proto Knihovna 2.0 nemůže být uzavřeným modulem, ale musí neustále reagovat na měnící se potřeby uživatelů, vylepšovat stávající systémy a služby. Uživatelé knihovny by měli mít možnost modifikovat nebo obohacovat služby, které knihovna nabízí.

Knihovna 2.0 je knihovnou, která se neustále vyvíjí a mění společně s potřebami svých uživatelů.

Které prvky a možnosti může Knihovna 2.0 využít.

- OPAC katalogy v kombinaci s RSS kanály
- možnosti uživatelů hodnotit a přidávat názory na jednotlivé tituly
- RSS kanály
- Weblogy
- Social bookmarking
- Wiki software

2. Některé příklady českých knihoven

Uvádím několik příkladů českých knihoven, které využívají technologie Webu 2.0. V březnu letošního roku jsem byla v odborné porotě, která hodnotila webové stránky 43 veřejných a odborných knihoven, které se přihlášily do soutěže BIBLIOWEB o nejlepší webovou prezentaci knihovny. Žádným až deseti body byla hodnocena kvalita obsahu stránek, design stránek, přístupnost stránek, možnosti komunikace stránek s uživatelem, písemná koncepce webu a nové kritérium, které se týkalo použití technologií Webu 2.0 (OPAC 2.0, RSS, blog, wiki, sdílení obrazových dat apod.) na stránkách knihoven. Jaké byly výsledky?

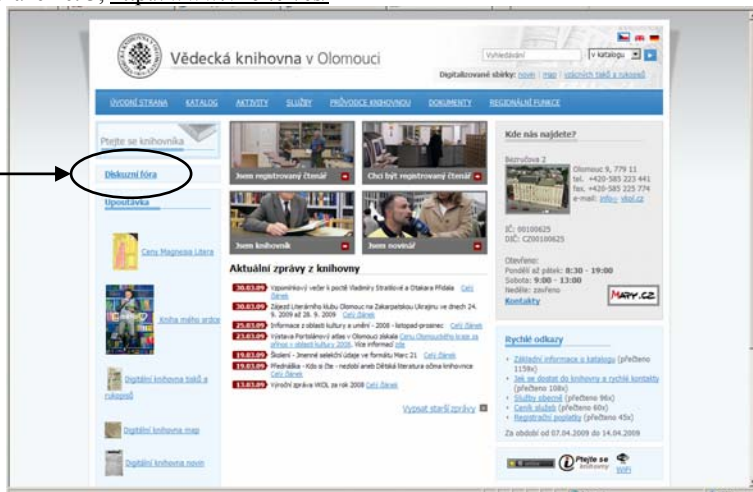
- V kategorii odborných knihoven a knihoven v obcích **nad 25 tisíc obyvatel** zvítězila **Vědecká knihovna v Olomouci**, na druhém místě se umístila Státní technická knihovna v Praze a na třetím Ústřední knihovna Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně.
- V kategorii knihoven v obcích **od 5 tisíc obyvatel do 25 tisíc obyvatel** si vítězství odnesla **Městská knihovna v České Třebové** před Krajskou knihovnou Vysočiny v Havlíčkově Brodě a Městskou knihovnou v Ústí nad Orlicí.
- V kategorii knihoven v obcích **do 5 tisíc obyvatel** byla nejméně úspěšnější **Městská knihovna Loket** před Obecní knihovnou Sodoměřice u Bechyně a Městskou knihovnou Nové Sedlo.
- Letos popáté hodnotila stránky soutěžících knihoven i laická veřejnost, která měla možnost hlasovat prostřednictvím speciálních webových stránek. Prvenství si v této kategorii odnesla **Ústřední knihovna Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně**.

<http://skip.nkp.cz/bweb09/bweb2009.xls>

Hodnocení kritéria využití technologií Webu 2.0

➤ **Vědecká knihovna v Olomouci** nabízí Diskusní fóra

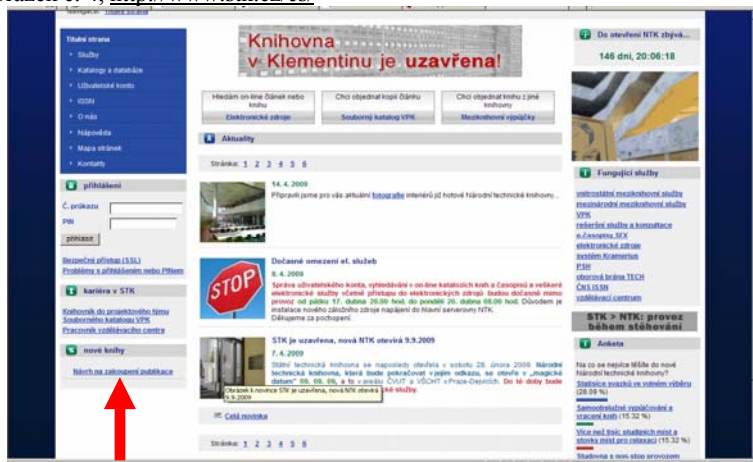
Obrázek č. 3, <http://www.vkol.cz/cs/>

➤ **Státní technická knihovna v Praze**

Uživatelé mohou posílat prostřednictvím formuláře připomínky a návrhy na nové tituly knih nebo časopisů, které postrádají ve fondu.

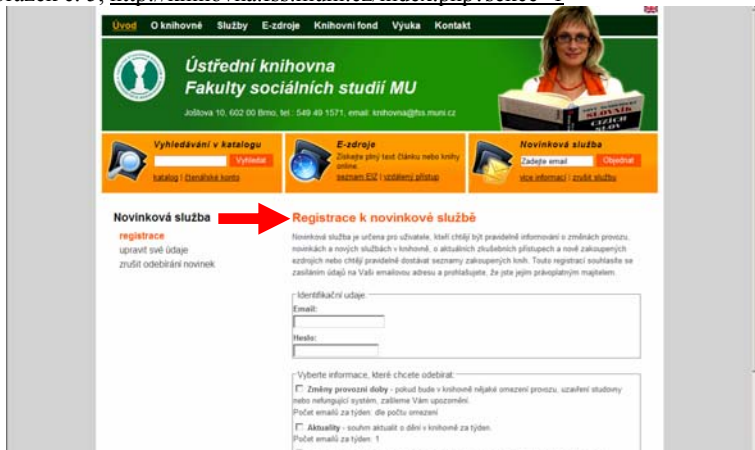
Obrázek č. 4, <http://www.stk.cz/cs/>

➤ **Ústřední knihovna Fakulty sociálních studií MU v Brně**

Návštěvníci se mohou zaregistrovat v novinkové službě, která je určena pro uživatele, kteří chtějí být pravidelně informováni o změnách provozu, novinkách a nových službách, aktuálních zkušebních přístupech a nově zakoupených e-zdrojích nebo chtějí pravidelně dostávat seznamy zakoupených knih.

Obrázek č. 5, <http://knihovna.fss.muni.cz/index.php?sekce=1>

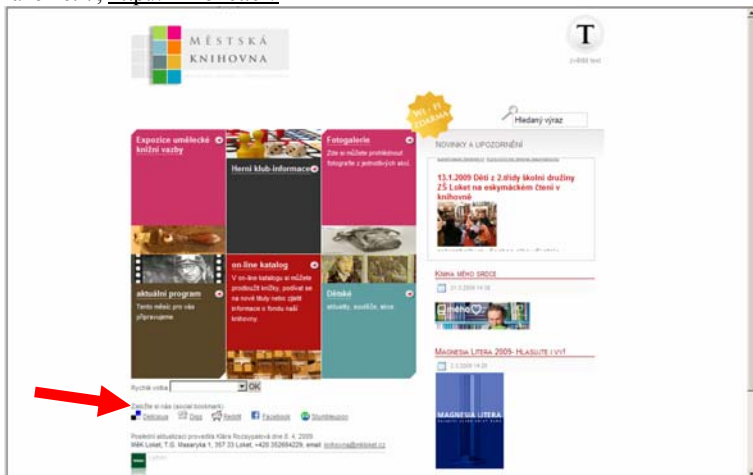
➤ **Městská knihovna v České Třebové** nabízí službu Zeptejte se online, která umožní zeptat se na cokoli, co se týká knihovny. Odpověď dostane uživatel do několika minut.

Obrázek č. 6, <http://knihovna.ceska-trebova.cz/>

- **Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě** nabízí diskusní fórum, interaktivní testy.
- **Městská knihovna Loket** umožňuje založit si knihovnu prostřednictvím social bookmarking.

Obrázek č. 7, <http://mkloket.cz/>

Velmi dobrým příkladem Knihovny 2.0 je (mimo soutěž Biblioweb) **K4u** <http://www.knihovna4u.cz/> Městské knihovny v Praze pro děti a mládež.

Obrázek č. 8, <http://www.knihovna4u.cz/>

3. *Některé příklady zahraničních knihoven*

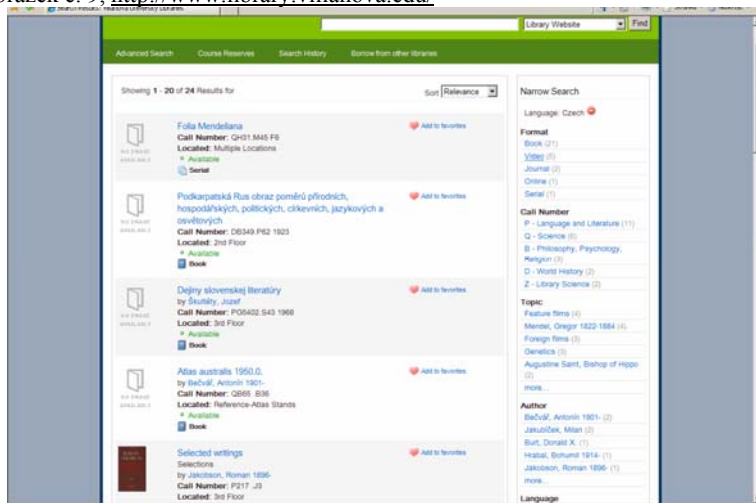
Univerzita Villanova, USA aplikuje od srpna loňského roku ve službách OPACu software VuFind. Jedná se o otevřený zdroj, který umožňuje stahování, modifikování v souladu s licenčními podmínkami.

Některé z vlastností systému:

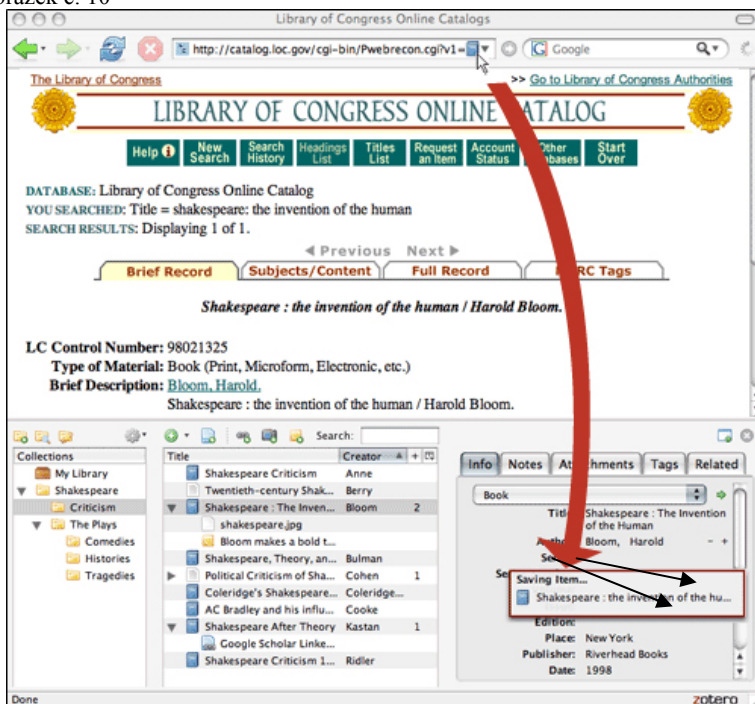
- Rozšířené informace o autorech;
- Citační formáty;
- U knih obálky, anotace;
- Možnost hodnocení knih;
- Obsahy knih, ukázky;
- Možnost vytvářet seznamy oblíbených knih;
- Import do EndNote, RefWorks;
- Možnost poslat záznam do e-mailu;
- Tagování;
- Třídění výsledků vyhledávání (podpora aplikací Zotero).

Villanova University, USA
(<http://www.library.villanova.edu/>)

Obrázek č. 9, <http://www.library.villanova.edu/>

Obrázek č. 10

Univerzita ve Virginii nabízí Blacklight OPAC systém. Cílem projektu je vytvořit nejen systém s vlastnostmi Webu 2.0, ale nabízí knihovnám možnosti úpravy rozhraní vzhledem k budoucím potřebám uživatelů, protože různé skupiny uživatelů mají odlišné potřeby. Blacklight používá Apache Solr (<http://lucene.apache.org/solr/>) pro indexování a vyhledávání.

University of Virginia Library, Charlottesville, USA
(<http://www.virginia.edu/>)

Obrázek č. 11, <http://www.virginia.edu/>

The screenshot shows the VIRGO: Uva Libraries Catalog search results page. The search term is "Library 2.0" and 224 titles were found. The results are listed in a table with columns for item number, title, details, and save options. On the right side, there are sections for "Continue search in:" and "Limit search to:".

#	Title	Details	Save
#1	Internet Asian digital libraries [electronic resource] : looking back 15 years and forging new frontiers. 10th International Conference on Asian Digital Libraries, (ICADL 2007, Hanoi, Vietnam, December 10-13, 2007) proceedings International Conference on Asian Digital Libraries (10th : 2007 : Hanoi, Vietnam) http://springerlink.metapress.com/olmeh/011702023739/	1 copy available at UVA Library copy available in Internet materials # Contents	
#2	PG7797 .B635 Z916455 2007 Borges 2.0 : from text to virtual worlds Sutton-Herby, Nelia, 1952- http://www.loc.gov/ead/cv/toc007131/2007030584.html	2 copies or volumes available at Alderman and Special Collections	
#3	Z675 .M6 R137 2007 Medical libraries 2.0 : use of Web 2.0 technologies in reference services Wood, H. Sandra.	1 copy available at Brown Science & Engineering copy available in Brown Library Stacks	
#4	Z674 .J5 I58 L545 2007 Library 2.0 and beyond : innovative technologies and tomorrow's user Courtney, Nancy. http://www.loc.gov/ead/cv/toc007131/2007090607.html	View Details to see availability # Summary # Contents # Review	
#5	Z674 .J5 .W67 R733 2007 How to use web 2.0 in your library Bradley, W.D., 1959- View Details to see availability # Summary # Review		

Continue search in:
Google Scholar
Google Books
OCLC WorldCat

Limit search to:
Agriculture (General)
English Literature
General Medicine
General Technology
Geology
History: America and United States
Judaism
Library Science and Information Resources
Literature of Music
Mathematics, Computer Science
Oceanography
Romance Literature
Slavic
Social Aspects of Education
Social Services, Welfare, Criminology
United States Law
None categories

Služba tagování nabízí:

- zobrazení nejčastějších tagů u článku (tzv. „mrak“),
- nalezení podobných článků podle přiřazených tagů,
- hledání článků podle tagu,
- tagovací formulář.

Kongresová knihovna, Washington, USA nabízí uživatelům ve Flickru tagovat své sbírky.

Obrázek č. 12

The screenshot shows the Flickr photostream for The Library of Congress. The page displays a grid of photo thumbnails with captions and tags. The tags are visible below each photo, such as "1910s", "alfredpalmer", "baseball", "architecture", "army", "athlete", "aviation", "bainnewsservice", "chicago", "children", "city", "clouds", "color", "color", "dress", "factory", "farm", "fashion", "field", "flag", "flags", "fuses", "fsa", "hawai", "georgegrantham", "georgegranthambaincollection", "glassnegative", "greatmustac", "historicalphoto", "historicalphotographs", "history", "horse", "horses", "house".

4. Některé příklady z vlastní praxe

Od letošního roku je nově pojata evidence uživatelů knihovny. Vedle tradičně sledovaných registrovaných čtenářů a fyzických návštěvníků budou sledovány i návštěvy virtuální. Virtuální návštěvy knihovna vykazuje pouze tehdy, poskytuje-li služby on-line a je schopna je statisticky sledovat (s využitím příslušného SW). Jednou z možností sledování návštěv webových stránek knihovny umožňuje **Google Analytics**. Google Analytics je bezplatná aplikace a z internetu je možno stáhnout Základy práce s Google Analytics.
<http://www.dobryweb.cz/soubory/Zaklady-prace-s-google-analytics.pdf>

Organizace na celém světě používají klíčové ukazatele výkonnosti KPI (Key Success Indicators) pro zhodnocení své výkonnosti. Podobně je tomu i v oblasti webové analytiky, kde klíčové ukazatele výkonnosti představují webovou metriku, která je podstatná pro úspěch organizace na internetu.

Ukazatelé KPI vhodné pro prostředí webu 2.0

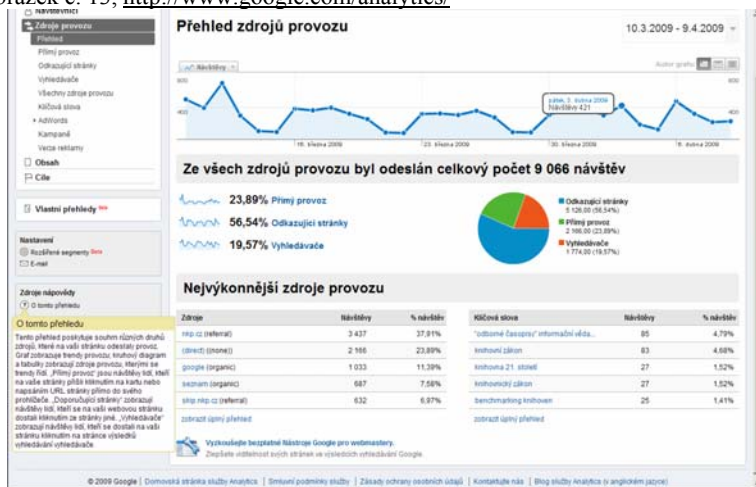
- Procentní podíl nových návštěvníků
- Procentní podíl jedinečných návštěvníků
- Průměrný počet zobrazení za návštěvu
- Průměrná délka návštěvy
- Průměrná míra konverze

Příklady stránek ve stylu Web 2.0

- <http://www.mapy.cz>
- <http://maps.google.com>
- <http://mail.google.com>
- <http://docs.google.com>
- <http://www.tafiti.com>
- <http://silverlight.net/fox/>
- <http://www.youtube.com>

Pomocí Google Analytics sleduji od ledna 2009 návštěvnost webových stránek <http://www.nkp.cz> a <http://knihovnam.nkp.cz>. Ve srovnání s dalšími softwary Google Analytics nabízí možnost získat mnohem podrobnější informace o virtuálních návštěvách webových stránek.

Obrázek č. 13, <http://www.google.com/analytics/>

Sdílení a editování zdrojů

Některé pracovní činnosti vyžadují přístup k poměrně velkému množství dokumentů, které se editují a sdílejí s více kolegy. Posílání dokumentů prostřednictvím e-mailů vede zákonitě po krátké době k chaosu. Elegantně to lze odstranit pomocí systémů, které nám umožní sdílet a editovat soubory. **Systém Capsa** umožňuje sdílení souborů, kalendářů a kontaktů pro více uživatelů přes jednoduché webové rozhraní (<http://www.capsa.cz>).

Obrázek č. 14, <http://www.capsa.cz/index.php>

Wind

Obrázek č. 15, <http://home.live.com/?showunauth=1&mcid=W1Wave3Intro>

Obrázek č. 16

Služba Windows Live umožňuje ve SkyDrive získat zdarma online úložiště chráněné heslem. Uživatelé mají pomocí hesla povolený přístup k dokumentům. Výhodou je, že u souborů je možno vkládat komentáře a popisy, což umožňuje sdělování aktuálních informací, které se týkají dokumentů.

Literatura

CLIFTON, Brian. *Google Analytics : podrobný průvodce webovými statistickými*. 1. vyd. Brno : Computer Press, 2009. 334 s. ISBN 978-80-251-2231-0.